

PAPER DETAILS

TITLE: Ortaokul Öğrencilerine Ev Kazalari Konusunda Verilen İlk Yardım Eğitiminin Öğrencilerin Bilgi Düzeyine Etkisi

AUTHORS: Zeynel DÜDÜKCÜ,Volkan TÜRK,Figen TÜRK DÜDÜKCÜ

PAGES: 72-79

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2824142>

Ortaokul Öğrencilerine Ev Kazaları Konusunda Verilen İlk Yardım Eğitiminin Öğrencilerin Bilgi Düzeyine Etkisi

The Effect of First Aid Training Given to Secondary School Students on Home Accidents on Students' Knowledge Level

Zeynel DÜDÜKCÜ¹ Volkan TÜRK² Figen TÜRK DÜDÜKCÜ³

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerine ev kazaları konusunda verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeyine etkisini incelemektir. **Gereç ve Yöntem:** Bu çalışma tanımlayıcı türde bir araştırmadır. Nisan-Haziran 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma Orta Anadolu'da bulunan bir ortaokulda 10-14 yaş arası 223 öğrenci ile yapılmıştır. Veriler değerlendirilirken yüzdelik, aritmetik ortalama, minimum ve maksimum değerleri ve ki kare analizi yapıldı. **Bulgular:** Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 12.12 ± 0.874 'tür. %33.2'si kadın, %66.8'i erkektir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %100'ünün son üç ay içinde evinde kaza geçirdiğini, geçirilen kazaların %34.9'unun mutfakta olduğu ifade edilmiştir. Geçirilen kazaların %31.8'i kesik, %21.1'inin burkulma şeklinde olduğu, kaza sonrası yaralanan kişiye ilk yardımı yapan kişinin %60.5'inin annesi olduğu tespit edildi. Öğrencilere ilk yardım konusunda eğitim verildi ve eğitimden sonra yanıkta, kesici aletlerle yaralanmalarda, kırık-çıkık-burkulma tipi yaralanmalarda, solunum yolu aspirasyonlarında, zehirlenmelerde, elektrik çarpmalarında ilk yardım konularında öğrencilerin bilgi düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yükseldi ($p < 0.05$). **Sonuç:** Sonuç olarak, verilen ev kazaları ilk yardım eğitimi öğrencilerin ev kazaları ilk yardım bilgi düzeyini artırmıştır. Bu da ev kazalarının önlenmesinde ilkyardım eğitiminin önemi göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, ev kazaları, ilk yardım

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine the effect of the education given to secondary school students about home accidents on the level of knowledge of the students. **Materials and Methods:** This study is a descriptive study. It was carried out between April and June 2022. The research was conducted with 223 students aged 10-14 in a secondary school in Central Anatolia. Data were collected with pretest and posttest questionnaire forms. While evaluating the data, percentage, arithmetic mean, minimum and maximum values and chi-square analysis were performed. **Results:** The mean age of the students participating in the study was 12.12 ± 0.874 . 33.2% are female, 66.8% are male. It was stated that 100% of the students participating in the study had an accident at home in the last three months, and 34.9% of the accidents were in the kitchen. It was determined that 31.8% of the accidents were cuts, 21.1% were sprains, and 60.5% of the person who gave the first aid to the injured person was the mother of the accident. Students were trained on first aid and after the training, students' knowledge levels on first aid in burns, sharp injuries, fracture-dislocation-sprain type injuries, respiratory tract aspirations, poisonings, and electric shocks increased statistically ($p < 0.05$). **Conclusion:** As a result, the home accidents first aid training given to the students increased their knowledge level of home accidents first aid. This shows the importance of first aid training in the prevention of home accidents.

Keywords: Child, home accidents, first aid

¹ Öğretmen, Türkoğlu İlkokulu, Sincan, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0002-4996-376X

² Öğretmen, Meram Yunus Emre İlkokulu, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0001-8326-413X

³ Dr.Öğr.Üyesi. KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Konya, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1767-5197

Sorumlu Yazar: Figen TÜRK DÜDÜKCÜ, KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Konya, Türkiye, E-mail: figen.turkdudukcu@karatay.edu.tr

GİRİŞ

Kaza; insan iradesi dışında, ani ve hızlı gelişen, dış gücün etkisiyle fiziksel ve mental hasarlarla sonuçlanabilen bir olay olarak tanımlanır (DSÖ, 1993). Kazalar içerisinde önemli bir yer tutan ev kazaları, bir evin içinde ya da bahçesinde meydana gelen olaylar olarak tanımlanır (Selvi Çalışkan ve ark., 2018). Küresel olarak, ev kazaları çocuklar ve gençler arasında önlenabilir engellilik ve ölümlerin önde gelen nedenidir (Al Rumhi, Al Awisi, Al Buwaiqi, & Al Rabaani, 2020). Ev kazaları tüm yaralanmaların % 54'ünü oluşturur. Kaza nedeniyle oluşan ölümlerin % 25'i evlerde meydana geldiği bildirilmiştir (Haytoğlu, 2021). Çocuklar için en güvenilir yer olarak bilinen evler, gerekli önlemler alınmadığı takdirde tehlikeli yerlere dönüşebilmektedir. Bu bakımdan ev kazaları, önemli bir halk sağlığı sorunudur (Gündüz & Aytekin, 2015). Ev kazalarına genellikle çocuklar (Haytoğlu, 2021) ve yaşlılar maruz kalmaktadırlar (Gökçe et al., 2020). Türkiye'deki ev kazalarına ilişkin sayısal veriler kesin olmamakla birlikte, yapılan bir araştırma, tüm kazaların yaklaşık %18-25'ini ev kazalarının oluşturduğunu ortaya koymuştur. En sık karşılaşılan ev kazaları düşme, yanık, kesi zehirlenme ve boğulmalardır (Şekerci & Sevil, 2016). Ev kazalarında ilk yardım uygulamaları son derece önemlidir (Kurt & Aytekin, 2015). İlk yardım, Amerikan Kalp Derneği ve Amerikan Kızılhaç Yönergeleri tarafından “bir görgü tanığı veya mağdur tarafından minimal veya tıbbi ekipman olmadan yapılabilecek değerlendirmeler ve müdahaleler” olarak tanımlanmaktadır. İlk yardımın temel amacı, acıyı hafifletmek, iyileşmeyi teşvik etmek ve hasarı azaltmaktır. Ayrıca yaralanma sonrası ilk dakikalarda uygulanan ilk yardım, hastalığın ilerideki seyrini ve olası komplikasyonları belirlediği için mağdurlar için önemlidir (Markenson et al., 2010). Basit ve kolay ilk yardım müdahaleleri yaralının hayatını kurtarabilir (Habeeb, Alarfaj, & care, 2020). Ev kazaları, mortalite ve morbidite riskini artırdığı için önleme ve ilk yardım konularında toplumsal bilinçlenme şarttır. Ebeveynlerin, özellikle de annelerin, kazalardan korunma konusunda bilgilendirilmesi ve çocuklara verilecek eğitim büyük önem arz etmektedir (Üçüncü, Üçüncü, & Toprak, 2019).

Literatür incelemesinde ev kazalarında ilk yardım konusunda genellikle annelerin ilk yardım bilgi ve uygulamalarının araştırıldığı görülmüştür. Ancak kaza durumunda ilk yardımı yapması gereken kişi çocuk da olabilir. Bu nedenle çocuklara gelişim düzeyine göre uygun ilk yardım eğitimleri verilmeli ve bilgi düzeyleri artırılmalıdır. Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerine ev kazaları konusunda verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeyine etkisini araştırmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışma tanımlayıcı türde bir araştırmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, 1 Nisan-1 Haziran 2022 tarihleri arasında Konya Karatay'da bulunan bir ortaokulda gerçekleştirildi.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Karatay İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir ortaokulda 2021-2022 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 240 öğrenci oluşturdu. Örneklemine ise araştırmaya katılmayı kabul eden 5., 6., ve 7. sınıfta öğrenim gören 223 öğrenci oluşturdu. Türkçe'yi etkin okuyan, yazan ve anlayan öğrenciler araştırmaya dahil edildi. 8. sınıf öğrencileri lise yerleştirme sınavına hazırlandıkları için ilkyardım eğitimi almış olan öğrenciler ve kaynaştırma öğrencileri araştırmaya dahil edilmedi.

Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkeni öğrencilerin ilk yardım konusundaki bilgi düzeyi, bağımsız değişkeni öğrencilerin sosyodemografik özellikleridir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan ve iki bölümden oluşan anket formu kullanıldı. Anket formunun birinci bölümünde öğrencilerin sosyodemografik özellikleri, ikinci bölümünde ise ev kazaları konusundaki bilgi düzeylerine yönelik sorular yer almaktadır. Anket soruları literatür bilgiye dayandırılarak hazırlandı (Rızalar & Öztürk, 2015; Şekerci & Sevil, 2016; Üçüncü et al., 2019).

Verilerin Toplanması

Okul müdürlüğü ile görüşme yapılarak araştırma formları ve ilk yardım eğitimi uygulamak için öğrencilerin boş ya da uygun ders saatleri belirlendi. Uygun saatlerde araştırma kapsamında öğrencilere ön testler uygulandı. Öğrencilere ilk yardım konusunda bir hafta arayla iki kez üçer saatlik eğitimler verildi. Eğitimlerden iki hafta sonra da son testler uygulandı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 24.0 istatistik paket programında yapıldı. Veriler değerlendirilirken yüzdelik, aritmetik ortalama, minimum ve maksimum değerleri ve ki kare analizi yapıldı.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma Helsinki Bildirgesi'ne uygun olacak şekilde tasarlandı. XXX Üniversitesi Tıp Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulundan Etik Kurul İzni alındı. Karatay İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaokulun müdürlüğünden yazılı izin ve öğrencilerden sözlü onam alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma sadece örneklem sınıfını yansıtmaktadır. Evrenin genelini temsil etmemektedir. Genellenemez. Veri toplama öz bildirimine dayalı olduğu için öğrencilerin verdiği bilgilerle sınırlıdır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan 223 öğrenciden elde edilen bulgular ve bulgulardan oluşturulan tablolar sunuldu.

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik ve ev kazaları ile ilgili bazı bilgilerinin özelliklerinin dağılımı (223)

	Ort.-SS	Min. Maks.			
Yaş	12.12±.874	10 - 14			
	n	%		n	%
Cinsiyet			Son 3 ayda evde kaza geçiren birinin varlığı		
Kadın	74	33,2	Evet	223	100
Erkek	149	66,8	Hayır	0	0
Sınıf			Kazanın yaşandığı ev bölümü		
5 sınıf	55	24,7	Mutfak	78	34,9
6 sınıf	94	42,2	Salon	77	34,5
7 sınıf	74	32,2	Balkon	54	24,2
Aile tipi			Banyo	57	25,6
Çekirdek	174	78	Tuvalet	27	12,1
Geniş	37	16,6	Yaralanma tipi		
Parçalanmış aile	12	5,4	Kesici aletle yaralanma	71	31,8
Ailenin gelir durumu			Burkulma	47	21,1
Geliri fazla	31	13,9	Yanık	26	11,7
Geliri giderine denk	131	58,7	Kırık	26	11,7
Gideri fazla	61	27,4	Çıkık	27	12,1
Toplam kardeş sayısı			Evde genellikle ilk yardım yapan kişi		
Tek çocuk	17	7,6	Anne	135	60,5
2 kardeş	74	32,2	Baba	59	26,5
3 kardeş	98	43,9	Abi / Abla	13	5,8
4 ve üzeri kardeş	34	15,2	112 (acil yardım)	16	7,2

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 12.12±.874'tür. %33.2'si kadın, %66.8'i erkektir. Öğrencilerin %24.7'si beşinci sınıfta, %42.2'si altıncı sınıfta, %33.2'si yedinci sınıfta eğitim almaktadır. Öğrencilerin %78'i çekirdek aileye, %16.6'sı geniş aile ve %5.4'ü parçalanmış aileye sahipken, %13.9'unun geliri giderinden fazla %58.7'sinin geliri giderine denk, %27.4'ünün giderinin gelirinden daha fazla olduğu bulundu. Kardeş sayısı incelendiğinde %7.6'sı tek çocuk, %32.2'si 2 kardeş, %43.9'u 3 kardeş, %15.5'si 4 ve daha fazla kardeş olduğu belirlendi. Çalışmaya katılan öğrencilerin %100'ünün son üç ay içinde evinde kaza geçirildiğini, geçirilen kazaların %34.9'unun mutfakta olduğu ifade edilmiştir. Geçirilen kazaların %31.8'i kesik, %21.1'inin burkulma şeklinde olduğu, kaza sonrası yaralanan kişiye ilk yardımı yapan kişinin %60.5 oranında annesi olduğu tespit edildi (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin ev kazalarında ilk yardım bilgi düzeylerinin dağılımı

	Eğitimden Önce		Eğitimden Sonra		χ^2	p
	n	%	n	%		
Yanık						
Doğru	123	55,2	188	84,3	64,33	0,000
Yanlış	100	44,8	35	15,7		
Kesici aletle yaralanmalar						
Doğru	113	50,7	177	79,4	77,47	0,000
Yanlış	110	49,3	46	20,6		
Kırık-çıkık-burkulma tipi yaralanma						
Doğru	51	22,9	186	83,4	14,09	0,000
Yanlış	172	77,1	38	16,6		
Solunum yolu aspirasyonları						
Doğru	81	11,7	181	81,2	43,32	0,000
Yanlış	142	88,3	42	18,8		
Zehirlenmeler						
Doğru	26	11,7	190	85,2	77,47	0,000
Yanlış	197	88,3	33	14,8		
Elektrik çarpmaları						
Doğru	42	18,8	191	85,7	14,55	0,001
Yanlış	181	81,2	32	14,3		

&X²: ki kare, * p<0.05

Öğrencilerin kazalarında ilk yardım bilgi düzeyleri ile ilgili bilgi düzeyleri Tablo 2’de verilmiştir. Öğrencilerin eğitimden önceki, sonraki verileri ve bunların karşılaştırılması tablo 2’de verilmiştir. Buna göre öğrencilerin %55.2’si eğitimden önce yanıkta ilk yardım konusunda doğru yanıt verirken eğitimden sonra bu oran 84.3’e yükselmiştir. Kesici aletlerle yaralanmalarda ilk yardım konusunda eğitimden önce öğrencilerin %50.7’si eğitimden sonra %79.4’ü doğru yanıt vermiştir. Kırık-çıkık-burkulma tipi yaralanmalarda ilk yardım konusunda eğitimden önce öğrencilerin %22.9’u eğitimden sonra %83.4’ü doğru yanıt vermiştir. Solunum yolu aspirasyonlarında ilk yardım konusunda eğitimden önce öğrencilerin %11.7’si eğitimden sonra %81.2’si doğru yanıt vermiştir. Zehirlenmelerde ilk yardım konusunda eğitimden önce öğrencilerin %11.7’si eğitimden sonra %85.2’si doğru yanıt vermiştir. Elektrik çarpmalarında ilk yardım konusunda eğitimden önce öğrencilerin %18,8’i eğitimden sonra %85,7’si doğru yanıt vermiştir. Eğitimden sonra yanıkta, kesici aletlerle yaralanmalarda, kırık-çıkık-burkulma tipi yaralanmalarda, solunum yolu aspirasyonlarında, zehirlenmelerde, elektrik çarpmalarında ilk yardım konularında öğrencilerin bilgi düzeyleri yükselmiştir, oluşan fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,05) (Tablo 2).

TARTIŞMA

Ev kazaları çok görülmeleri, ölüm ve engelliliklere yol açmaları sebebiyle halen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Ev kazaları ile ilgili ve risk etkenlerini saptamaya yönelik toplum esaslı çalışmalar koruyucu tedbirlerin geliştirilmesi açısından önemlidir. Kaza oluşumunda güvensiz çevre şartları, güvensiz tutumları önemli rol oynamaktadır (Yorulmaz & Hisar, 2020). Öğrencilere verilen ilk yardım eğitiminin bilgi düzeyine etkisinin bakıldığı bu çalışmada elde edilen veriler literatür doğrultusunda tartışılmıştır. Literatür taramasında “ev kazaları” kelimeleri akademik arama motorlarında aratıldığında yapılan araştırmaların büyük oranda çocuklarla olduğu görülmektedir. Kazalara maruz kalanlar çocuklar ilk yardım uygulamasını en çok yapanlar ise anneleridir. Ancak çocuklarda bir yetişkinin olmadığı ya da yaralandığı durumlarda bir yetişkine ya da bir çocuğa ilk yardım yapmak zorunda kalabilirler. Bu nedenle çocukların ilk yardım konusundaki bilgi ve uygulamalarının geliştirilmesi gerekir.

Araştırmamızda öğrencilere yanıkta, kesici aletlerle yaralanmalarda, kırık-çıkık-burkulma tipi yaralanmalarda, solunum yolu aspirasyonlarında, zehirlenmelerde, elektrik çarpmalarında ilk yardım konularında verilen ilk yardım eğitiminin bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğunu bulduk. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda ilk yardım eğitimi çeşitli yaş gruplarında etkili bir şekilde bilgi düzeyini yükseltmiştir (Aktaş, Baş, Atsal, Doğan, & Güzel Mumyalmaz, 2020; Mohammed, 2018; Panda, Panda, Karir, & Patra, 2019). Araştırma sonuçlarımız literatürle uyumludur.

Düşmeler, zehirlenmeler, elektrik çarpmaları, boğulmalar, kesici yaralar yaygın ev kazalarıdır (Celep & Yardımcı, 2021; İnce, 2018). Kazalara bağlı ölümlerin en aza indirilmesi, sakatlıkların azaltılması ve önlenmesi için toplumun esas ilk yardım konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Ev kazalarında uygun ilk yardım oldukça büyük önlem taşımakla birlikte yaralıyı hayata bağlamaktadır (Rızalar & Öztürk, 2015). Her evde farklı önem arz eden kazalar yaşanabilmektedir. Bu ufak kazaların kalıcı izler bırakmaması ya da daha büyük tehlikeler yaratmaması için uygun ilk yardım uygulamaları çok önemlidir. Ev kazalarının önlenmesi ve kaza durumunda uygun ilk yardım uygulamaları tüm aile bireylerinin farkındalıklarının artırılması ile başarılabılır. Toplumu ilk yardım konularında bilgilendirmenin en etkin yollarından biri ilk yardım konusundaki eğitimlerin temel bilgilerin verildiği ilköğretim düzeyinden başlanarak okul müfredatlarına konmasıdır. Bugünün çocukları ilk yardım konusunda eğitilerek büyümeli ve çocukluktan itibaren kendine güven kazanmalıdırlar.

Sonuç olarak; evlerde sık sık kazalar yaşandığı, çocukların evlerinde yaşanan bu kazalara nasıl ilk yardım yapılması gerektiğini bilmedikleri bulunmuştur. Araştırmamızda eğitimden sonra çocukların eğitim verilen her bir konuda bilgi düzeylerinin yükseldiği bulunmuştur. Ev kazalarında ilk müdahaleyi genellikle annelerin yaptığı tespit edilmiştir. Sağlık profesyonelleri tarafından ailelere ve çocuklara ev kazalarının önlenmesi, kaza sonrasında yapılacak ilk yardım uygulamaları hakkında görsel (broşür, afiş, video vb.) ve uygulamalı eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri/Kavramı: FTD, ZD
Araştırmanın Tasarımı: FTD, ZD
Denetleme/Danışmanlık: FTD, ZD
Veri Toplama ve/veya İşleme: VT, FTD, ZD
Verilerin Analizi ve/veya Yorumu: VT, FTD
Literatür Taraması: VT, FTD, ZD
Makalenin Yazımı: VT, FTD, ZD
Eleştirel İnceleme: VT, ZD
Kaynaklar ve Fon Sağlama: VT, ZD

KAYNAKLAR

- Aktaş, B., Baş, E., Atsal, B., Doğan, Z., & Güzel Mumyalmaz, H. (2020). Ortaokul Öğrencilerine Verilen Temel İlk Yardım Eğitiminin Bilgi Düzeyine Etkisi. *Sağlık ve Toplum*, 20(1), 98-103. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/364214/>
- Al Rumhi, A., Al Awisi, H., Al Buwaiqi, M., & Al Rabaani, S. J. O. m. j. (2020). Home accidents among children: a retrospective study at a tertiary care center in Oman. *Oman Med J.*, 35(1), e85. doi: 10.5001/omj.2020.03.
- Celep, G., & Yardımcı, F. (2021). Annelerin evde gerçekleşen istenmeyen yaralanmaların önlenmesine ilişkin aldıkları güvenlik önlemleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(2), 96-106. <https://doi.org/10.17942/sted.793063>
- Gökçe, S., Boyraz, S., Adana, F., Demirkıran, F., Kiraz, E. D. E., Aktaş, B., . . . Yıldırım, B. (2020). 75 yaş ve üzeri yaşlıların yaşam koşulları ve sağlık durumları. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(3), 168-183. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jphn/issue/58585/799497>
- Gündüz, G., & Aytekin, A. J. İ. D. B. U. Ç. H. D. (2015). Annelerin çocuklarını ev kazalarından korumaya yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 5(3), 184-192. doi:10.5222/buchd.2015.184
- Habeeb, K. A., Alarfaj, G. (2020). Saudi parents awareness regarding burn, choking, and drowning first aid in children. *J Family Med Prim Care*. 9(3), 1370–1375. doi: 10.4103/jfmpc.jfmpc_1064_19
- Haytoğlu, Z. (2021). Ev kazaları ve korunma. *Cukurova Medical Journal*, 46(Özel Sayı 1), 1-3.
- İnce, B. (2018). Çocuk acil servisine ev kazası nedeniyle başvuran 0-6 yaş grubu çocuk ebeveynlerinin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama durumlarının belirlenmesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Kurt, F. Y., & Aytekin, A. (2015). 0-6 yaş grubu çocuklarda ev kazaları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(1), 22-32. <https://doi.org/10.17681/hsp.26873>
- Markenson, D., Ferguson, J. D., Chameides, L., Cassan, P., Chung, K.-L., Epstein, J., Gonzales, L., Herrington, R.A., Pellegrino, J.L., Ratcliff, A., Singer, A. (2010). 2010 American Heart

Association and American Red Cross Guidelines for First Aid. *Circulation*, 122(18), S934–S946. <https://doi.org/10.1161/CIRCULATIONAHA.110.971150>

Mohammed, A. A. (2018). The influence of training program on knowledge and practices of preparatory schools' children related to the selected first aid. *American Journal of Nursing Research*, 6(4), 158-163.

Panda, P., Panda, S., Karir, S., & Patra, A. (2019). Effectiveness of first-aid training on school children of urban area of Sambalpur District, Odisha. *International Journal of Medical Science and Public Health*. 8(10), 838-842. 10.5455/ijmsph.2019.0616824072019

Rızalar, S., & Öztürk, E. A. (2015). Acil Çağrı Merkezi 112'ye başvuran hasta/yaralıların özellikleri ve sağlık ekibi gelinceye kadar yapılan ilk yardım girişimleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 131-136. doi:10.5505/bsbd.2015.64326

Şekerci, E., & Sevil, İ. (2016). Hastanede yatan 0-6 yaş grubu çocukların annelerinin ev kazaları konusundaki bilgi ve uygulamalarının incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(3), 160-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hsp/issue/25145/265505>

Üçüncü, M., Üçüncü, M., & Toprak, D. (2019). 0-6 Yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazaları ve korunma yolları konusundaki bilgi, tutum ve davranışları ile sosyodemografik özelliklerin buna etkisi. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine*, 82(4), 219-228. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuitfd/issue/47200/623890>

Yorulmaz, D., & Hisar, F. (2020). Kırsal bölgede 0-6 yaş çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik aldıkları güvenlik önlemleri. *Sağlık ve Toplum*, 30(3), 103-109.